

Slovo k povzbuzení na středu 18. listopadu 2020, Posvěcení říms. bazilik sv. Petra a Pavla
Biblická čtení: Zj 4,1-11; Ž 150; Lk 19,11-28

Milé sestry, milí bratři,

v prvním čtení – již od pondělka otevíráme poslední Novozákonní knihu, Apokalypsu – se dnes dostáváme k začátku její druhé, hlavní části. Po úvodu a sedmi listech sedmi maloasijským církevním obcím, kdy Jan reprodukoval, co slyšel od Pána (něco málo jsme z úvodních kapitol četli v minulých dvou dnech), čtvrtou kapitolou začínají vlastní Janova vidění, skutečné odkrývání věcí skrytých, tedy opravdové zjevení.

Slovy «měl jsem toto vidění» začíná Janův popis toho, co se stalo. Právě vidění je pro celou apokalyptiku charakteristické, vidění je tím, co ji liší od pouhého proroctví, které je především slyšením, zpravidla jasným a s zpravidla s jasným poselstvím (prorockou bychom tak mohli nazvat první část knihy Zjevení, zejména druhou a třetí kapitolu).

Protože se jedná o vidění odkrytých a bez jejich zjevení zcela neproniknutelných Božích tajemství, jedná se velmi často o vjemy nepopsatelné lidskými slovy. Co oči duše vidí, to lidská slova neumí dost dobře popsat. Proto je také Apokalypsa plná roztočivých a podivuhodných obrazů, které se často opravdu vymykají naší pozemské představivosti.

Na knize Zjevení se tak specifickým a jedinečným způsobem projevuje to, co platí pro četbu celého Písma svatého, inspirovaného, „vdechnutého“ Božího slova. Biblický text má v zásadě vždy dvojí smysl, na který při jeho četbě musíme pamatovat: Smysl historický neboli doslovný a smysl alegorický neboli obrazný (ten pak můžeme ještě jemněji rozlišit na morální, obrazný a k nebi vedoucí smysl). Například u takového evangelia je vnímání a rozlišení těchto smyslů celkem pochopitelné: Historický smysl čteme jako svědectví o událostech, které se za Ježíšova pozemského působení, od početí až po nanebevstoupení staly, duchovní, obrazný smysl je pak to, jak k nám ta která evangelijní událost promlouvá, čeho je v našem životě obrazem a znamením, jak je prototypem Kristova tajemného přícházení a jeho působení v našem životě.

U Apokalypsy je tak otázka po historickém smyslu opravdu velmi specifická, protože se nejedná o svědectví věcí minulých, nýbrž – i co do literárního druhu – o mystické vize především věcí budoucích. Historickým smyslem by pak bylo jejich dějinné uskutečnění. Tím narážíme na první a pro Janovo Zjevení jednu z nejzásadnějších otázek: Jak v tomto ohledu interpretovat obrazy Apokalypsy, jak jejich uskutečnění spatřovat v těch či oněch dějinných událostech, do jaké míry ten či onen obraz s nimi ztotožnit, co nám tím pádem kniha Zjevení chce říci, k čemu nás vybídnout.

Je jasné, že tato základní otázka historizujícího výkladu je stará jak Apokalypsa sama. Už její první čtenáři se nutně museli ptát, co její jednotlivé obrazy znamenají, jak jim rozumět, jak se uskutečňují anebo uskuteční a jaké je z toho potřeba vyvodit důsledky. V době pronásledování, zejména na jeho začátcích, první křesťané obrazy knihy Zjevení pochopitelně interpretovali především ve smyslu, že se právě začaly uskutečňovat, včetně „rozkličování“, kdo je kým a jakou pohromu ten který obraz představuje, a různých propočtů a výpočtů mnohých apokalyptických počtů. Jak ale šla doba dál, začali si mnozí všimnout, že smysl Zjevení není zcela jednoznačný, že jeho vize mohou znamenat v dějinách to či ono a především že Kristus se svým druhým příchodem, kterému má uskutečnění mnohého v Apokalypse patrně bezprostředně předcházet, ještě čeká, otálí a zatím nepřichází, svět jde dál. Tím začalo být stále jasnější, že obrazy mají i obecnější, trvalejší smysl, který platí pro všechny doby a pro všechny podobné situace. Už svatý Efrém (velký církevní otec 4. století) byl přesvědčen, že Kristus představil znamení svého druhého příchodu tak, aby lidé všech generací mohli být přesvědčeni, že se to začíná uskutečňovat právě v jejich době.

Alegorická interpretace Apokalypsy má proto přednost. To ovšem nic nemění na tom, že se vše nějak uskutečňuje také v dějinách a že specifickou dobou dějin bude skutečně onen

poslední čas, Kristovu druhému příchodu bezprostředně předcházející, kdy obrazy Zjevení na sebe vezmou nějakou jedinečnou dějinnou podobu.

A právě tento pohled – primát alegorické interpretace s nevyločením té historizující – bude, zdá se, pro interpretaci Apokalypsy klíčový: Zjevení skutečně odhaluje obecně a vždy platná tajemství podivuhodné blízkosti Krista-Beránka. Ta je vnímatelná zvláště v dobách tísně, bolesti, hrůzy, katastrof a pronásledování, v klíčových okamžicích dějin. Přičemž vše – doba relativního klidu i doba tísně – má vždy nějakou konkrétní dějinnou podobu, kterou můžeme v obrazech předobrazem číst. Stejně jako budou mít dějinnou podobu i události Kristovu druhému příchodu (ale i jeho příchodu ve smrti jednotlivce) bezprostředně předcházející.

K interpretaci Apokalypsy tedy patří nějak vše, především alegorická interpretace ale i opatrná snaha o interpretaci historizující, vždy se skutečnou pokorou před Božím tajemstvím. To zkusme snad mít na paměti nejen v následujících dnech, kdy budeme z této knihy číst, ale i kdykoli ji budeme sami v budoucnu otvírat...

Dnes tedy máme před sebou počátek Janových vidění toho, «co se musí stát v budoucnosti». Začínají pohledem otevřenými dveřmi do nebe, dveřmi «dokořán». Jan vše vidí «ve vytržení», v extázi. Vidí nebeský trůn, místo Boží moci, drahé kameny svým leskem zahalují Boha sedícího na trůnu, jsou to kameny Boží slávy. Čtyřicet starců může představovat dvanáct starozákonních patriarchů a dvanáct apoštolů, neboť kolem Boha jsou staro i novozákonní spravedliví. Sedm ohnivých pochodní, sedm Božích duchů je sedm podob Božího Ducha, třeba sedm darů Ducha svatého. Čtyři bytosti představují zase čtyři podoby Božího slova a už svatý Irenej (církevní otec druhé poloviny 2. století) v nich rozpoznal čtyři evangelisty s jejich atributy. Celé nebe, všichni stvoření duchové i duše spasených, spravedlivých věrných Starého i Nového zákona se klaní před věčným Otcem a Synem a zpívají jim chvalo zpěv.

Obsah vidění ukazuje původ všech dalších vidění: Nebudou z Jana, on jen se snaží popsat, co vidí v nebi. Proto je dobré jim naslouchat, proto je dobré je číst, rozjímat o nich. A i když jim mnohdy nebudeme třeba rozumět, jsou pro nás zprostředkovaným pohledem do nebe, k Bohu, který je původcem všeho. Můžeme se skrze tato vidění spojit i se zástupy nebešťanů. Proto se také mnohé z hymnů a chvalo zpěvů Apokalypsy staly součástí již starokřesťanské liturgie.

Ještě jedno nám ale dnešní úryvek krásně připomíná: Že klanění, vzdávání chvály jsou prostě postoje člověka, které přímo vyplývají z toho, kým člověk je: Božím stvořením. Člověku prostě přísluší se Bohu klanět, jeho chválit a velebit. To by také mělo být jedním z nejpřirozenějších modlitebních postojů, dokonce jedním z kritérií, že se člověk opravdu modlí, že se otevírá Bohu a nezůstává jen sám v sobě, uzavřený jen do sebe. Božimu Ty, setkáme-li se s ním skutečně, se nemůžeme neklanět, nemůžeme před ním s pokorou nepadnout na kolena, což sice nemusí být vždy fyzické padnutí, ale i to k tomu patří. I toto je dobré připomenout, ve všech dobách připomenout, zvláště v době naší...

A na závěr – aniž bych se odvážil otvírat tak složitou otázku míry správnosti naprosté poslušnosti vládním opatřením stále znemožňujícím většině věřících účast na veřejných bohoslužbách, samozřejmě s vědomím kritičnosti situace pandemie a z ní vyplývající nutnosti ohleduplnosti, solidarity a dodržování (vládních) protiepidemických opatření – je snad ještě jedno dobré připomenout, snad nabídnout k úvaze a rozjímání: V křesťanském kultu, v naší účasti na (nedělních) bohoslužbách nejde jen o naše přijímání Boží milosti, jen o náš prospěch, o nějaké naplňování našich (náboženských) potřeb, ani ne jen o prospěch druhých a světa, které do bohoslužby zahrnujeme, ale také o naplnění základní povinnosti nás tvořící vzdávat Bohu chválu a čest, povinnosti se Bohu také prostě klanět. To jde samozřejmě i mnoha jinými způsoby, o tom také není pochyb, bohoslužba je přesto způsobem eminentním, a proto Božím příkázáním předepsaným a Kristem ustanoveným a od počátků křesťanství také nepřetržitě konaným. Účast na bohoslužbě je soupodstatnou formou naší celoživotní Bohu-služby. Přičemž povinnost se Bohu klanět trvá, i když se z nějakých vážných důvodů veřejné bohoslužby účastnit nemůžeme...